

~~D. X. 92.~~

U. 68 (4.)

~~H. F. u. 68.~~

Emb. 11. 2. 6

Table des Ouvrages contenus dans ce Volume C.

1. Bazon. (J. A.) Eloge historique de l'université de Paris, latin, français, et avec des remarques
discours prononcé aux écoles de médecine le 11 8bre 1770.
2. Guerin. (F. M.) Mandatum ob recens natum Sereniss. Burgundiae Ducem.
3. Le Bel. (M. F.) Mandatum rectoris
4. Mandatum rectoris
5. Le Bel. (M. F.) Mandatum rectoris
6. id Mandatum rectoris
7. Hamelin. (P.) Mandatum rectoris.
8. id Mandatum rectoris
9. id Mandatum rectoris
10. Jacquin. (S.) Mandatum rectoris
11. id Mandatum rectoris
12. id Mandatum rectoris
13. Cogey. (F. M.) Mandatum rectoris ob dilatam Scholarum instaurationem.
14. Guerin. (F. M.) Mandatum rectoris
15. id Mandatum rectoris
16. id Mandatum rectoris
17. id Mandatum rectoris pro consecratione regis
18. Doujad. (Joan.) Panegyricus Ludovici magni obres hoc anno regni XLI praeclare gestas.
19. Broucher. (P.) Panegyricus Augustiss. Delphino dictus Lutetiae Parisiorum in collegio
Charomontano Ann. 1662.
20. Schoepflinius. (Jo. D.) Panegyricus Ludovico XY.
21. Crevier. (J. B. L.) Oratio in restitutam regis valetudinem habita in instauratione Scholarum
Collegii Dormano-Bellovacii. 1744.
22. Le Roy. (Chr.) Divi caroli magni, regis Francorum et Occidentalium imperatoris laudatio

23. Geoffroy (J. B.) De amore Patriae oratio.

24. Petit (Ludov.) Oratio de iis quae ad eloquentiam, tum sacri, tum profani codices
conferunt, praesidiis habita a —

25. Hauvilliers (J.) Ludovico victori moderato oratio.

26. Manque

27. Geoffroy (J. B.) Ex bello quod anno proxime elapso gestum est, gerendi hoc anno belli
quale omen repeti possit Oratio.

28. De Palmeus Pœ Estampe iconologique en forme de Médaille, dont le type représente le
es fils Des intéressement dessinée et gravée par J. J. Pasquier avec la
description de cette estampe.

29. Leroy (Chr.) Quantum litteris debeat virtus oratio.

29bis id Quo potissimum in instituendis pueris sublevari possit magistrorum
labor. Oratio.

30. Geoffroy (J. B.) Augustis parentibus Delphino et Delphinæ gratulatio.

31 Manque

32. Kaltor (Ant.) Oratio habita in instauratione Scholæ collegii Dormano. Bellouaci.

33. Geoffroy (J. B.) Quo loco inter cives vir litteratus habendus sit oratio.

34. Le Beau (J. L.) De pace oratio gratulatoria.

35. Kaltor (Ant.) Oratio funebris Mariae Polonorum regis filiae, Gallorum reginae.

36. Xaupi (Joseph.) Discours latin prononcé par = officii aùs à la procession du recteur de
l'université, dans l'Eglise de l'abbaye royale de St Antoine avec la
traduction

37. Jacquin (Et.) Discours prononcé le jour de la procession de l'Université, à l'occasion
de la Profession de Madame Louise Marie de France (latin. français)

38. Xaupi (Jos.) Compliment fait par = au nom de la compagnie à M^r de La Roche-
aymond au sujet de sa nomination à la chaire des bénéfices 1771.

38bis Guerin (P. N.) Mandatum rectoris. Praemium eloquentiae latinae

- 39 Mauduit (F) *Utrum Vulgo plebeciorum Liberos humanioribus litteris excoli oporteat Oratio.*
- 40 Nauvilliers (J.F) *Ludovico XV regi Galliarum dilectissimo Laudatio funebris*
- 41 *Ad Supremum Senatum gratulatio post reditum habita universitatis nomine*
42. Walter (Ant) *Oratio habita in instauratione Scholarum collegii Dormano-Pellovaci*

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 68 in-4

1153802502

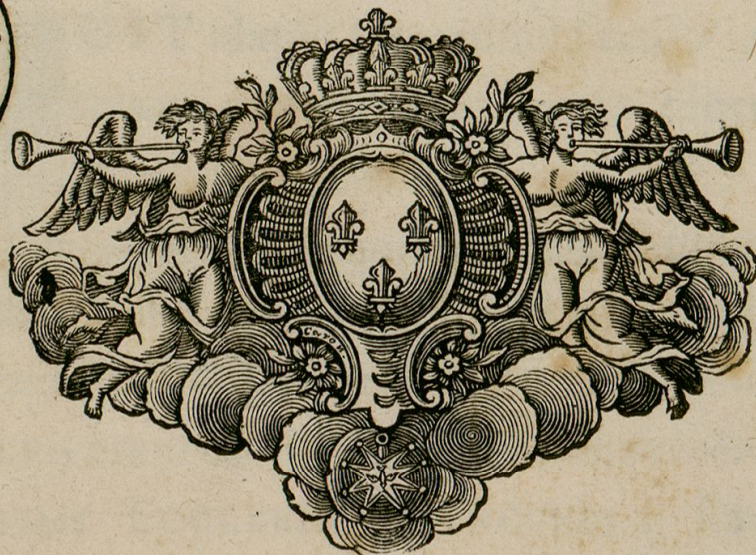

33
QUO LOCO
INTER CIVES
VIR LITTERATUS
HABENDUS SIT,
ORATIO
HABITA
IN REGIO LUDOVICI MAGNI COLLEGIO
Societatis JESU.

Die Veneris Vigesima mensis Februarii, anno Dom. 1756.
à JOANNE-BAPTISTA GEOFFROY, ejusdem
Societatis Sacerdote.

PARISIIS,
Apud THIBOUST, REGIS Typographum,
in Plateâ Cameracensi.

M. DCCCLVI.
CUM PERMISSU ET APPROBATIONE.

QUI LOCO
INTER CIVES
VIRI LITTERATI

HABENDUS SIT.

DE N. 10

COLLEGIUM

IN REGIO LITTORIS MARITIMI
SOCIETAS 1830.

IN THE REGISTRY OF THE
SOCIETY OF THE LITTORIS MARITIMI

PARISIIS.

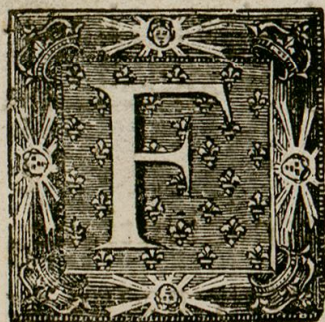
ANNO THOMAS. REGIS LITTORIS MARITIMI
IN THE LITTORIS MARITIMI

M. DOCTUS
CAN PERMISSU ET APPROBATIONE

QUO LOCO INTER CIVES
VIR LITTERATUS
HABENDUS SIT,

O R A T I O.

UIT elapso nuperrimè sæculo inter Litteratos controversia ingens exorta, utrâ in ætate, vetere an præsentè? Utram apud Gentem, Romanam an Gallicam? Utro Imperante, Cæsare Augusto, an Ludovico Magno? Res Litteraria magis effloruisse dicetur, EXCELLENTISSIMÆ SEDIS APOSTOLICÆ NUNCIE, ILLUSTRISSIMI ECCLESIAE PRINCIPES, PRÆSIDES ILLUSTRISSIMI, AMPLISSIMI SENATORES, CÆTERIQUE OMNIUM ORDINUM AUDITORES ORNATISSIMI. Discrepantiam opinionum induxerat, studiorum atque ingeniorum perspecta inter ævi utriusque Scriptores con-

venientia; cui se adjunxit æmulatio felix, pars ipsa contentionis magna, & prohibuit ne posset lis exorta dirimi. Hinc enim qui stabant pro Veteribus, tot illis ignotas opes protulerunt de suo, ut palmam dum ipsis adjudicabant, ambire hanc sibi, neque tam Defensores Litteratæ Antiquitatis quàm Æmuli esse viderentur. Indè verò qui victoriam afferebant Novis, ità frequentes erant in evolvendis Veteribus, ut eorum maculas inquirendo, mutuarentur opes, neque tam illorum Adversarii quàm Imitatores esse crederentur. Is fuit exitus pugnæ, qui esse inter æquales solet: divisum Imperium cum eruditâ Româ, erudita Gallia obtinuit.

Aliquot ab hinc annis enata est alia, & anxie agitata quæstio, non utra ætas sit melior Litteris, sed utrùm ætates non fiant ipso illarum usu deteriores; ità ut Viri Litterati non jam pro eruditæ famæ Principatu impetrando, sed pro retinendo ipso Civitatis jure enitendum habeant.

Quas ego partes mihi vendicabo in hâc contentione, AUDITORES? silebo de illâ, cui me inferre, neque ut arbitrum decet, neque ut actorem juvat. Sed asseram illud, quod vel asperrimi Litterarum Censores negare non possunt, has probitati adjunctas plurimùm prodesse; affirmabo illud, quod & acerrimi Defensores Litterarum confiteri debent, has destitutas probitate nocere plurimùm. Tum hortabor Litteratos, ut hoc maximè videant, ne Artes ac Disciplinæ quæ naturâ suâ puræ ac pretiosæ

sunt, utentiûm culpâ pravæ fiant & exitiosæ. Admonebo hanc esse Studiorum suorum conditionem, ut prodesse mediocriter nequeant, aut mediocriter nocere. Quod quidem in utrâque Orationis parte ità expendam, ut Virum Litteratum recenseri velim.

Si bonus est, inter Cives optimos;

Si malus est, inter Cives pessimos.

Dicenti de Litteris, pro suo in Patriam ex quâ eductæ sunt affectu, pro suo in Galliam, ubi cum illis hospitatur, Studio, favebit, uti spero, Excellentissimus Sedis Apostolicæ Nuncius; qui, à summo Pontifice Litterarum Cultore sancto & erudito missus ad Regem Patronum illarum generosum ac munificum, Litteratæ Romæ Elegantiam suis expressam Studiis, Christianæ Romæ Sanctitatem suis infusam moribus, utriusque ornamenta plurima in se uno complectitur.

Dicenti pro Litterarum & Virtutum consortio favebitis, tum vos, Illustrissimi Ecclesiæ Principes, utrarumque gloriâ Religionis ac Regno commendati; tum vos, AUDITORES, utrarumque opibus ornatissimi; dumque quid profint, quid noceant Litteræ, ostendere conabor; vos in tantâ ingeniorum luce laborantem benevolentiam vestram sustinebitis.

P R I M A P A R S.

TR I A præsertim sunt officia quæ bonum Civem commendant Patriæ ; primum est ut ab illâ malum quodcumque arcere debet pro Lege sui muneris arceat ; alterum ut quascumque opes potest in illam inducere , pro industriæ suæ conatu inducat ; tertium ut quantumcumque famæ valet illi adjicere , pro ipsâ suæ gloriæ amplitudine adjiciat. Quid enim est , A U D I T O R E S , cur fungi tam pretiosis muneribus dicuntur Legum Latores aut Vindices ? Nisi quod , vitiorum audaciam comprimendo , fœditatem & damnum à Civili Societate remorent. Quid est cur operam adeò quæstuosam præstare Regno creduntur mercium ac pecuniarum Negotiatores ? Nisi quod , privatas opes commutando , adaugent publicas ? Quid est cur de Imperio ità splendidè mereri judicantur armorum Præfecti ac Duces ? Nisi quod sui nominis terrorem & gloriam longè latèque circumferendo , vim quoquè & famam Gentis amplificant.

Hæc autem tria , quæ , divisa inter plures , nomen optimorum faciunt illis à quibus seorsim præstantur ; ità in Virum Litteratum conveniunt , A U D I T O R E S , ut quod Judicum , quod Negotiatorum , quod Bellatorum est , suo quidem adimplendum modo in se recipiat : repur-

gandos mores, inducto amœnitatis lepore; augendas opes; invecto Artium liberalium commercio; illustrandum Imperium, diffusâ per illud Doctrinarum laude. Hinc dico Virum Litteratum, si bonus est, recenferi debere inter optimos; inter illos qui plus nitoris infundunt Societati; inter illos qui plus opum invehunt in Rempublicam; inter illos qui Genti plus famæ adjiciunt.

Ac 1°. quidem mirabitur fortè aliquis Societatis or-
nandæ curam Litteratos inter ac Judices ità ex æquo à
me dividi, ut tenuem Studiorum quibus hæc exhilaratur
amœnitatem cum sanctâ Decretorum quibus regitur gra-
vitate conferre non dubitem. Noli reclamare quisquis es,
Vir sapiens & bone, scio quantum reverentiæ mereatur
ex mortalium vulgo selectum genus Hominum ad quos
pertinet Virtutes tueri; & armatam contrà illas nequi-
tiam comprimere. At diversa ut sunt vitiorum genera quæ
coerceri pœnis debent, ità fatearis necesse est diversam
esse oportere rationem pœnarum quibus vitia coercean-
tur. Alia damnum important, & hæc Judex inquit ius-
titia gladio refecanda; alia fœditatem duntaxat inurunt,
& hæc Litteratus assumit detergenda jocosum sale. Judex
ad Legum trutinam vocat acta Civium, & quod in unâ-
quâque conditione præter jus aut contrà illud patratum
est, compressâ per vim injuriâ, ulciscitur; Litteratus ad
Elegantiarum Libellam confert mores Hominum, & quod
in communi consuetudine dictum pravè aut inconcinne
factum est, revocatâ cum amœnitate decentiâ castigat.

Ille inimicos violatæ Societatis, hic deturpatæ reos infectatur. Ambo Corporis politici integritatem tuentur; ille morborum vastitatem removendo, ne perniciem inferant; hic malorum affectuum notas delendo, ne livorem inducant; ille sanitatem, hic sanitatis usum & colorem restituit corpori.¹

Ufus hic & color quantum Societati conferat, vis ostendam tibi? Excogita cætum aliquem, qui totus Illiteratorum sit; dubitabis propè an sit Hominum. Occurrent in illo Virtutes; non dubito, quia quicumque imperiti, non idcirco improbi sunt. Sed quales Virtutes? Rudes cultu & sermone, asperæ victu & consortio, veluti flosculi sylvestres, qui inculto in agro, inter dumorum luxuriantium spinas enati ægrè perspiciuntur, non tanguntur impunè. Vitia si adfuerint, aderunt sanè, neque tu hoc negaveris; illa quàm erunt pingua, quorum ad nativam foeditatem quædam accedet usûs ac sermonis barbaries, digna prorsus hac ætate rudi, in quâ Reges animantium, aut projecti inter illa, stabulabant in antris communibus; aut è sylvis recens educti, ferinos saltus reliquerant, servaverant mores, donati Urbibus, urbanitate nondum subacti, ut nec inter Homines hospitaretur Humanitas.

Terret te cætus ejusmodi? Et verò habet undè terreat. Alium ingredi qui Litteratorum sit; ibi erunt vitia; non nego, quia ibi erunt Homines. Sed illa tamen rara numero, & consortio non nihil defæcata; hæc verò non

prognata è Litteris, at sparsa inter illas haud secus ac venena inter flores jucundissimos, nequaquam nocitura si dignoscantur; si corrigantur etiam profutura. Verùm occurrent ibi quoquè Virtutes; & illæ Litterarum succo delibutæ quàm erunt cum dignitate faciles, hilares cum decentiâ, cum severitate etiam jucundæ! Ibi regnabit cum animorum consensione ingeniorum æmulatio, cum opinionum discrepantiâ concordia sensuum, cum probitate affectuum sermonis nitor, cum amicitiae fide amænitas consortii, cum omnibus officiis vitæ, omnis in vivendo jucunditas.

Virtutem petis? Humanam profectò & socialem. At suo cum Litteris commercio id acquirit, ut non detrahatur è moribus quod in eis sanctum est, sed quod pingue, attenuetur urbanitatis limâ; quod asperum, exedatur censuræ morfu; quod neglectum, exornetur lepôrum apparatu; quod fastidiosum, temperetur suavitatis condimento; quod indiget aliquâ emendatione, illâ vel indicatâ leviter, vel etiam malignè dissimulatâ corrigatur.

Virtutem petis? Deterfam fanè ac repurgatam. Virtus ejusmodi an desit in hoc Senatu, ubi pro nævo refecando non certatur minùs quàm in forensibus Judiciis pro conterendo scelere; ubi contrà petulantiam perindè ac mæstitiam, contrà temeritatem æquè ac inertiam, contrà vitæ ut sermonis inconcinnitatem, lites aguntur innoxia & faciles, in quibus Sagacitas inquirat, Joci accusant, disceptat Elegancia, lances æquat Amicitia, urnam movent

Ludi , suffragia dinumerant Rîsus ; comitia moderatur
Urbanitas , sententiam dicunt Gratiæ , pœnam exsolvit
Ineptia , sumptus Lætitia dividit.

Virtutem petis ? Non morosam credo vel difficilem.
At ibi vides illam Sapientiæ legibus definitam , Philo-
sophiæ monitis edoctam , Eloquentiæ luce coruscantem ;
redimitam Poëseos floribus , provocatam Historiæ imagi-
nibus , Fabularum commentis ornatam , docentem nu-
gando , imperantem obsequendo , emendantem indul-
gendo , sine austeritate severam , sine laxitate facilem ,
hilarem sine proterviâ , obviam in singulis , & omnibus
amabilem.

At enim hilaritatem istam vera virtus refugit ? Cur au-
tem non amet illam , per quam habet ipsa ut ametur
magis. Fuerint , Româ sanctâ quidem sed adhuc rudi , bel-
licæ imò & heroicæ Virtutes ; excultas & sociales non
habuit nisi litterata Roma. Ejus Duces inclarescebant in
bellis , in pace obsolescebant. Pugnare didicerant , nove-
rant vincere , sciebant pro Patriâ mori , vivere in illâ
nesciebant. Fruatur suâ laude integrâ Cincinnatus ille vo-
catus ab aratris ad fasces , à fascibus ad aratra revertens ;
exhibeatur laureato vomere proscindens glebas Consul
Colonus. Admiratione digna hæc Virtus equidem ; & Lit-
teris ad celebrandas ut ad promovendas Virtutes inventis
consignata. At cum admiratione amorem obtineat Scipio
ille servator Italiæ fatiscentis , laborantis Patriæ vindex ,
exultantis Africæ domitor ; è triumphali curru demittens
sc

se ad Artes pacificas quas inter arma coluerat; Victoriæ multiplicis Lauros deponens eruditæ in Amicitia sinu; præliorum intervalla dispungens amœnitate Studiorum; congressus feliciter cum Annibale, colloquens eleganter cum Lælio; post subactam in Africâ barbariem, humanitatem perpoliens Romæ, Bellator magnus, Civis bonus, Litterarum Cultor & Virtutum, utrisque maximus.

Quales prætereà Virtutes petis exhiberi in Litterato vel ab eodem edoceri? Vis amorem Patriæ? At, opinor, illum non exerebat satis apertè in se, non satis vividè in aliis excitabat Oratorum optimus ac Civium Demosthenes; contrà Hostes Athenarum adeò intonare solitus, ut Philippus Macedonum Rex hunc unum, contrà se orantem ex pulpitis, totâ prostante in armis Græciâ magis formidaret: Dignum quem sub Jovis fulminantis imagine spirantem sui Cives exhiberent, qui tot ignita victricis eloquentiæ spicula contrà suæ Civitatis Hostes intorserat.

Vis defensam Innocentiam? At, credo, illam nimiùm segniter, aut minùs feliciter tutabatur alter Oratorum Princeps, Regum Arbitrum Senatum ità inflectere solitus, & sua quasi per arbitria deducere in Juris ac Legum partes, ut vivente illo nulla Virtus jacuerit sine defensore, nullum sine ultore crimen sese extulerit: Dignus qui propter vendicatam contrà Rebellium furores, ac restitutam in sua jura Patriam, Romæ alter Fundator, Paterque Civium appellaretur.

Vis revocatam inter Populos concordiam? At, existimo, illam aut non proponebat sibi, aut apud suos non suadebat satis Homerus divino illo Poëmate, in quo heroicam & regalem rixam secuta decem annorum tædia & infortunia tam vividè exhibuit, ut ferventem inter Populares suos odiorum spiritum hâc imagine propositâ sustulerit. Dignus quem deindè tot Urbes æmulæ Civem sibi vendicarent, qui tot Urbibus dissidentibus pacatos Cives restituerat.

Fateris illud; sed amantem recti animum movet, quod ubi dicuntur floruisse Litteræ, dicantur quoquè decrevisse Virtutes; quasi nempè à Litteris in mores, & non prius aut potiùs à moribus in Litteras labes defluxerit. Athenas inclinavere mollities & servitus. Luxus & ambitio straverunt Romam. Utrique Civitati perniciem summam depravatæ licentiæ & inertię institutiones Puerorum intulerunt. Scio has etiam in Galliâ nec paucas nec levibus maculis aliquandò infici. Haud ignoro in privatis ac domesticis institutionibus multa esse vitiorum irritamenta quæ propinat adulatio famularis, herilis superbia recolit, nutrit materna obsequentia, paternus amor dissimulat, puerilis libido arripit facilè, & pravitas citò adulta sectatur. Non diffiteor sua esse in publicis offendicula, quæ ætatis temeritas, facilitas colloquii, ludorum communio, hausta non numquam privatis in ædibus nequitia ingeminant. Inter illa verò quàm eat impunè, cum regitur sapienter, & cautè incedit juvenilis Virtus, exemplis hîc pluribus

& egregiis probare possim. Habent id saltem publicæ Litterarum institutiones, ut subactæ dudum labore utili, ac frequente studio exercitæ mentes assuescant ad munia Reipublicæ; ut defixi certâ lege & ad præscriptas arridentium Studiorum vices traducti animi torpere dudum nequeant exitiali otio, & à pravitatis amore ac cogitatione facilius avocentur; ut provocata æmulatione nobili Ingenia excutiant se invicem conflictu vivido, qui scintillas extundat lucis aliquandò spargendæ nuncias; leves palmas demetant in umbratili palæstrâ dùm illustriores in splendidâ munerum claritate mereantur; litteratis in tyrociniis fingantur ad civilia officia; morumque optimorum spem ex optimo Litterarum usu educant.

Et verò quid habent Litteræ quo adversari moribus credantur? Ut quid enim *Humanæ* dicuntur, nisi quia Humanitatis Magistræ? Cur *Liberales* vocantur, nisi quia instituendis animis ut ingeniis natæ? Cur *Bonæ* appellantur, nisi quia pravitatis inimicæ? Civem illis imbutum, nisi aliundè malus est, qualem habebimus, AUDITORES? Probum & eruditum, qui officia impleat communia, velut cæteri, eleganter præter cæteros; hominem sapientiâ instructum, quem sua studia inflectunt ad Leges, nedum avocent ab illis; qui quod bonum est novit, quia peritus; peragit, quia ipse bonus est. Hominem probitate commendatum, limatum urbanitate, virtutes & charites foederantem in se pretioso nexu, & inter Cives diffundentem amabili consortio.

Sunt equidem Disciplinae leves quarum in usu quid placeat satis intelligitur; non videtur satis quid profit. At ego scientias effingo mihi veluti flumen ingens quod per varias Imperii Regiones diffusum, agros foecundat, Urbes alluit, commeatus juvat, devolvitur ubique beneficum. Ubi verò ad Regis aut Principum Domos delabitur, ejus unda detorquetur in canales, subterraneis tubulis includitur, jubetur ire per arcanos meatus, è quibus eluctata, egressum cum obtinet, fertur in auras praecipit, ludit in aëre pensilis; at relapsa in sese cursum instaurat novum, novasque foecundat plagas. Ità scientiae deflectuntur interdum ad amoenitatem solam, subsiliunt aliquandiu ludibundae, sed postquam famulatae sunt Ingeniorum voluptati, revocari se patiuntur ad seria, reddunt se utilitati publicae; & pretiosas opes, tum perfecto inter Cives, tum instituto inter Litteratos commercio passim deferunt.

Civile commercium, AUDITORES, intelligo illud arduum cogitatione, vastum amplitudine, opum ferax, dives scenoribus, initum inter Regna, diffusum Orbe toto, & nullâ ejus Regione circumscriptum; per quod non sociales tantum, sed vectigales etiam inter se Nationes, suas & peregrinas opes felici commutatione dividunt Imperiis; Orbemque unum alteri Orbi inferunt. Per illud vigent Regna, efflorescit illud per Artes; non usurpatur quidem à Litteratis, sed eorum & scriptis consignatur, & ditatur studiis, & inventionibus perficitur.

Laudentur fanè Menfores illi marium audaces & avidi, qui per mille ventorum ac fluctuum pericula, Oras Barbaricas adire aufi, educunt opes quovis ex littore, & in Patriam referunt. At sua laus ne invideatur eruditis utilium Indagatoribus, qui fidereum Orbem fuis calculis, terrenum fuis menfuris, æquoreum fuis Studiis fubjicientes, defcripfere itinera quæ non adierant, vias fignavere quas non frequentaverant, fpatia contraxere quæ non viderant; & acu ac pixide nauticâ inventis aut perfectis Maria & Cœlum Viatoribus dedere.

Laudentur Opifices induftrii qui ovium vellera, bombycum vifcera intingunt conchyliorum fanguine; qui frondium lanuginem difcriminant florum coloribus; qui textum aurum & fubactum ducunt per ftamina; qui fpirantes lanas vertunt in imagines æmulas Picturæ; qui hominem vivum exhibent in crifallo, aut in marmore immortalẽ faciunt. Laudentur periti Tractatores aliarum Artium quæ aut neceffitati removendæ, aut fovendæ utilitati, aut ipfi etiam procreandæ jucunditati honeftæ ac legitimæ inferviunt. Sed laude fuâ ne fraudentur Inventores illi fagacitate acres, indefeffi ftudio, alti meditatione & immenfi, qui Artium fodinas, Naturæ latebras, terrarum finus, temporum profunditates, rimati operosè ac feliciter, res cogitatione fuâ complexi funt priùs quàm ab aliis in ufum verterentur; opera difpofuere ingenio antequam manu perficerentur; & in Commertium transfutare opes quæ per illud effufæ funt in Regna.

Laudentur Negotiatores æqui ac probi qui res emptas modico pretio, modico etiam cum fœnore divendunt; & illas, justâ æqualitatis lege positâ, faciunt aliis parabiles, nec sibi quæstuosas habere desinunt. At laudetur magis Artium operosus Indagator, qui opes partas multo labore, cum suâ mercede nullâ elargitur; qui eruditam opulentiam ægrè colligit, effundit facilè, neque aliud Vigiliarum, ac Meditationum suarum fœnus exoptat, quàm ut quod privati juris est, ærarii publici facere, & Cives suos suorum Studiorum divitiis locupletare sibi liceat.

Est & aliud Commmercium, AUDITORES, quæstuosum sine fœnore, opulentum sine pecuniâ, liberale usu, & exercitatione nobile, litteratum omninò, & in solâ Litteratorum Gente positum. Quæritis quas opes illud invehat? Quas bellatrix Roma pacificis Athenis invidit, & initâ cum illis Ingeniorum societate mercata est sibi. Subactis Hispaniis, domitâ Macedoniâ, Africâ in potestatem redactâ, spoliâtâ opibus Asiâ, Orbe propè omni devicto, se nondùm Victricem esse judicabat. Terras quidem armata implebat nominis sui terrore, sed Urbanitatis & Elegantiae suæ famâ implebant Orbem inermes Athenæ; jacebat strata sub ruinis Æmula ejus Carthago; sed Artibus illustrata eminebat Civitas cui & ipsa se inferret Æmulam. Victorem Annibalis pepererat; sed parem non opponebat Demostheni. Ambitioni satis non erat Principatus armorum, quandiù litterarum Principatum præripi pateretur, Vendicare hunc sibi non poterat bello; commercio quo-

dam & erudito mercatu quæſivit. Hinc adeò dum Gentes cum victis Ducibus ſuis migrarent Romam, Cives ſuos illa mittebat Athenas : deducti Reges in Italiam jura recipiebant à bellicoſo Senatu ; Regum Victores in Græciam proſecti à Senatu Litterato præcepta repoſcebant. Reginam Romam invifebant Populi ; Magiſtras Athenas frequentabat Roma. Is verò fuit exitus feliciſ commercii, ut palmam non illis eriperet, ſed haberet ſibi propriam, & quæ bellicoſas Gentes vicerat, ab eruditâ Gente non vinceretur.

Idem cum utrâque Civitate commercium quominùs inirent appetentes eruditionis in Galliâ Viri, locorum ac temporum diſtancia non deterruit ; ſuperavit illam ſagax & irrequietus labor ; Græcorumque & Romanorum Artes tot ſæculis intercluſas, uno & altero minùs ſæculo comparavêre ſibi, & in Patriam tranſtulere. Singularem autem rerum concurſum factum eſt, AUDITORES, ut eventus hic ingens incideret in eam ætatem quam ille terrarum Investigator celeberrimus,* novâ Mundi parte inventâ illuſtrabat. Hunc amor lucri, & augendæ fortunæ ſpes in Inſulas penitùs ignotas rapuere ; Litteratos ambitio nobilis, & opum elegantium cupido in vetera Muſarum hoſpitia deduxere. Hic barbaris Gentibus Artes in Europâ uſitatas intulit ; illi educatis ab Italiâ & Græciâ vetere Artibus barbariem ab Europâ depulere. Hic nullo deterritus periculo diſſociata tot interjectis ſpatiis loca peragrandò ità ſubegit, ut faciles ad mer-

* Chriſtophorus Colombus.

catum faceret plagas quæ nec ad hospitium tutæ fuerant hætenùs ; illi , nullâ retardati difficultate , obseratas tot sæculorum sigillo gazas rimando ità prædati sunt , ut communem facerent usum doctrinarum , quarum ne nomina quidem satis cognita erant. Duplici prodigio emerfit simul Orbis duplex ; novus ad nummaria , antiquus ad Litterata fœnora ; uterque ad ubertatem opum illarum quibus exornantur Regna , & Ingenia locupletantur.

Instauratum hoc duobus abhinc sæculis , viguit in ætate proximâ , floret in nostrâ Commmercium. Eunt ultrò citròque Artes Liberales , ut Mechanicæ ; ineuntur Litteratorum , ut Fœnerantium Societates ; suas habet Italia elegantes cultu , & argutiis vividas ; suas Anglia profundas meditatione , & audaces spiritu ; suas Hispania elatas indole , & sermone grandes ; suas Germania fœcundas cogitatione , & eruditione graves ; suas Prussia sociales Gallicis , & urbanitate affines ; singulas Gallia quasi hujus Commercii Sedes primaria complectitur. Paciscuntur ubique Mentes inter se ; negotiantur Ingenia collatis invicem Studiorum fructibus ; mutux fiunt per Populos doctrinæ ; & Litterarum opes celebri nundinatione circumferuntur.

Non me latet equidem , in Litterato ut in fænebri Commercio molitiones fraudum , dolorum insidias , proditorum fallacias aliquandò reciprocari ; scio Grassatores esse astutos & callidos , qui in Bibliothecarum forulos , atque in Doctorum scrinia delapsi furtim , antiquas Ingeniorum

geniorum gazas expilent tacitè ; atque his sarcinati è fraudulentâ nocte emergant ad fraudulentam lucem. Non ignoro Prædones esse audaces , qui se alienis possessionibus sine jure ac pudore inferant ; Falsarios pessimos , qui sui & alieni ingenii fœtus , geminatâ prodicione , commutent. Non dissimulo esse Circulatores splendidè mendaces , qui opera præfixo rerum titulo magnifica , subjecto voluminum numero amplissima , rerum specimine atque ut vocant , *prospectu* in antecessum præmisso summè utilia polliciti , spondeant multa , nuncient magna , pauca & exilia propinent deindè ; & fictâ ubertatis eruditæ imagine provocatam expectationem vero tenuitatis ac inopiæ monumento decipiant : fateor esse Negotiatores Litterarum avaros & avidos qui opera manca emittant primùm , edant deindè vix aliter , vix alia , pejora interdùm , meliora nunquam , pretiumque suæ avaritiæ ex alienâ credulitate accersant ; hæc scio , atque alia his fœdiora suspicor. At veluti Excubitores sunt in alio mercatu , qui fallacias explorent cautè , & avertant sedulò , sunt in Litterato Commercio Critici experrecti & sagaces , qui pravitatem inquirant ac detegant , suâque notâ merces legitimas ad usum & pretium , vitiosas verò ad fastidium & opprobrium consignent.

In hac autem lue quid Litteratus , si bonus est ? Attendet ad merces eruditas , ut ad alias attenditur , & expendet quæ sit illarum natura. An benigna aut malefica ; an genuina aut adulterata ; an sincera aut fallax ; neque solum

pravas rejiciet quæ sibi noxiæ sint, vel quarum usu sit ipse noxius; sed ex bonis eas eliget quæ sint optimæ, & quibus utendo ipse optimus habeatur. Observabit quo in solo natæ sint, an generoso & tuto, an infido ac maligno? Utrùm nihil habeant asperitatis ferocioris, aut mollioris petulantia? Considerabit an non sint vitiata affectu pravo, corruptæ nefario Spiritu, afflatæ tabe aliquâ peregrinâ, quæ & suos & suorum Civium mores inficiat. His atque aliis perpensis cogitabit & pluribus Mercatorum fallaciis inquinari civile Commmercium, & propter illas tamen non vilescere; neque existimabit Litterato Commmercio ad ruinam esse debere fraudes ejusmodi, quæ & non adhibentur nisi à pravis Litterarum Cultoribus, & si caveantur à bonis, non solum pretiosæ opes, sed ingens gloria toto Regno diffunditur.

Non satis est Urbanitate morum, vel divitiarum copiâ exornari Gentem & abundare, nisi illustretur foris quoquè, & nominis celebritate inclarescat. Illa autem claritas an ità repeti à Victoriis debet, ut soli hanc Bellatores sibi vendicent? An ità educi ex Artibus, ut omnem hanc Litterati Viri sibi gratulentur? Repetenda ex utrisque est, AUDITORES. Sed quanti est ad Litterarum gloriam, quod Imperiorum illæ præsertim celebrentur ætates in quibus Artes magis effloruere; imò etiam quod in ætates suas Litteræ hanc celebritatem refundant, quam nec suis ipsæ dant Victoriæ. Antè Augustum splendidissima fuisse Romæ tempora negabit nemo, qui cogitaverit

hanc seriem triumphorum per quos à primis Regibus ad hunc usque Principem deducta est , desitura in illo Respublica. Illum opinor , non commendavêre bellica facinora , qui Bella sustinuit pauca , gessit nulla , singula confecit alienâ fortitudine. Illum non multùm exornavêre civiles Virtutes , qui gladium non exertum in Bello ad Victorias , exeruit in Pace ad strages ; neutiquam ascribendus inter Heroas , serò reponendus inter bonos Principes , aliquandiu inter Tyrannos numerandus. Ità quidem ; sed illo imperante floruerunt Litteræ , cumque Heroes alii nomen habuissent in suis ætatibus , ipse nomen fecit ætati suæ.

Duos inter Principes Franciscum Primum & Carolum Quintum anceps aliquandiu fortuna ancipitem Europam tenuit ; fortitudo cessit astutiæ ; at illatum suo Patrono dedecus eluerunt Litteræ : quid enim Carolus ? Austriam firmabat , Hispaniam regebat , subigebat Germaniam , Italiam invadebat , imminebat Galliæ : nec habuit nomen sine offensione splendidum in hoc sæculo quod Victoriis illustraret. Quid verò Franciscus ? Superabatur in Prælio , retrahebatur è Regno , detinebatur in carcere : & nomen fecit sæculo in quo vinceretur.

Successit ætas Heroum numero , Præliorum frequentia , Victoriarum splendore , Prodigiorum magnitudine celeberrima. Regnabat Ludovicus. Magni cognomen habuit à Victoriis , non amisit inter clades , servabit in venturis ætatibus. Sed ætati suæ nomen ut faceret , non relati hoc pugnantem Triumpho , florentes hoc imperante Litteræ dederunt.

Igitur quod & Cyrus apud Persas , & Alexander apud Macedonas , & tot Cives inclyti apud Romanos , & tot Reges magni apud Gallos , Urbes expugnando armis , Populos subigendo præliis , Provincias adjiciendo Imperiis , Orbem totum lustrando Victoriis non assecuti sunt ; tres à me appellati Principes Litteras promovendo impetrârunt , ut ipsorum nomine ipsorum tempora consignarentur , & diceretur *Ætas Augusti* ; neque hoc prohibuerunt ejus vitia ; *Ætas Francisci Primi* ; neque obstiterunt ejus vincula ; *Ætas Ludovici Magni* ; neque hoc dederunt ejus Victoriæ.

Hinc pendere summum Imperiorum decus intellexerat præpotens ille Genius , in conditione hominum exortus , at enitens suprâ id quod humanum est , & ultrâ id quod vulgare est longè progressus , natus ille ad faciendum Europæ fatum , suâ ipse sorte magnus & major animo Richelius. Qui Cæsareum Austriæ solium quâ manu trahebat in ruinam , Litterati apud nos Imperii fundamenta posuit ; & Senatum hunc re Academicum ut nomine instituit ; in quo Rei Litterariæ ac Reipublicæ Proceres , Heroes & Laudatores Heroum , Populorum Defensores ac Magistri , federent communi contubernio , & sociali fronde revincirentur.

Hæc autem instituta Litteratorum ad gloriam Societas , esse vobis ad offensionem , Bellatores , non debuit ; vos equidem Regni fines propagatis armis , illi Regnum totum exornant Artibus : vos Gentem defenditis , hanc illi eru-

diunt ; amplitudinem dominatûs adjicitis Imperio , vobis
 afferunt perennitatem famæ ; præsens tempus illustratis faci-
 noribus, transmissâ illorum memoriâ futurum vobis tempus
 vendicant. Ità pugnatis equidem , ut intrâ menses aliquot
 pacem plures per annos degustandam afferatis Civibus ;
 nullo tempore definitur vestra gloria , sed labor omnis
 unicâ tempestate circumscribitur. Illis verò , quàm lentè
 tam operosè annus devolvitur ; & eodem dierum ac Stu-
 diorum tenore deducti menses elabuntur. Demetitis in
 æstate palmas , sed illæ , nisi Litteratis aut Civilibus Offici-
 ciis quasi nutritæ foveantur , livescunt Autumno nimbofo
 & gravi ; decidunt Hyeme sterili & otiosâ ; non statim
 renascuntur cum vere florido ; Litteratis exorta Laurorum
 seges , luxuriat inter nives & frigora , virefcit inter æstus
 & calores , vernat inter imbres & procellas ; ac nullâ
 temporis acerbitate vel injuriâ decutitur. Vestræ quidem
 ætatis Heroes appellamini ; illi omnium quasi ætatum Viri
 dicuntur , veterum quas imitantur , præsentis quam eru-
 diunt , futurarum quas suo & vestro , consignato Litteris ,
 nomine illustrabunt.

Superfedeo pluribus , AUDITORES ; fatis hæc sint ut
 probatum videatur vobis quod probandum susceperam ;
 virum Litteratum , si bonus est , recenferi debere inter
 Cives optimos ; qui malus fuerit , cur reponi oporteat
 inter pessimos, dum alterâ Orationis Parte expendam, quâ
me dignati estis hactenùs , benevolentia sustinete.

S E C U N D A P A R S.

EXORTUS è fonte puro Fluvius illimes lym-
phas tandiù devolvit, quandiù defæcato in solo, &
super arenâ facili delabitur; at si tractus cœnosos & fæ-
tidos eundo ingrediatur, gravis unda moratur cursum &
fœditatem acquirit; si delapsis è montium vertice torren-
tibus exundet, discurret per arva populator fluctus, &
infert ruinam; si ventis procellas glomerantibus intumes-
cat, perrumpit portus ipsos aqua violentior, & obvia
quæque proruit: quantamque utilitatem suæ declivitati
permessa importabat, tantam externis concitata æstibus
perniciem diffundit.

Fons Litterarum purus est ac placidus, AUDITORES;
at Hyppocrenes unda, veluti alia quælibet, inquinari
potest collecto aliundè luto; agitari violentiore spiritu,
& cum graviore damno furere. Videndum igitur quinam
Litteras in se recipiunt, quâ ratione illas excolunt, ad
quæ consilia illas adhibent. Si enim pravi sunt, fœdi-
tatem inurent quâ nulla sit tetrior; si pravè, illis utun-
tur, vastitatem spargent quâ nulla sit flebilior; si utun-
tur illis ad pravitatem, inferent naufragium quo nullum
sit luctuosius. Hæc tria ità me conturbant, AUDITO-
RES, ut qui Litteratum, si bonus est, optimis Civibus

annumerari volui, eundem, si malus fuerit, non dubitem ascribere pessimis; Prædonibus quia inimicum Societatis; Perduellibus quia inimicum Patriæ; Sicariis, ac Veneficiis quia inimicum Virtutum ac Religionis. Quid enim ille? Suam nequitiam affingit Litteris; hinc foeditas inuritur; Litteras cogit famulari alienæ nequitiae; hinc vastitas infertur; suam, alienam, omnem in utrâque nequitiam promovet; hinc omnis ruina inducitur.

Ignoscite, AUDITORES, si quid livoris ab aspectu tot monstrorum Oratio duxerit; at veniam nec peto à vobis, nec vobis concedo, quicumque pravi estis Litterarum Cultores. Quid ita? Quia Civis sum: minimè pretiosus Patriæ, sed maxmè studiosus Rei Civilis; quia hospes sum, minùs commendatus, sed magis amans Rei Litterariæ; quia sum cultor ex animo, ut ex officio, Rei Christianæ; quia tot nominibus esse me vobis infensum decet, quot criminibus in Patriam, in Litteras, in Religionem, reos esse vos non piget.

Lex erat apud Cretenses ad dignitatem & securitatem publicam sapienter constituta, ut arma tractaret nemo nisi ortu & conditione ingenuus; lege simili apud Athenienses hominibus astrictis servitio interdictum erat usu liberalium Artium. Arbitrabantur hi duo Populi nihil posse damnosius contingere, quàm si aut gladii, ad juris civilis tutelam, inventi, ad injuriæ famularis ultionem adhiberentur; aut si Litteræ illustrandis Hominum liberorum ingeniis natæ, foedis mancipiorum manibus & moribus sordidatae vilescerent.

Quæ Lex utinam revocata cum illis vigeret apud nos, AUDITORES, ut nemo nisi animo saltem ingenuus ad ingenuas Artes accederet! Dejicerentur illi Trafones præfracti, qui calamo sicuti gladio armati, in Musæo tanquam in vallo diù noctuque ad viles rixas excubant, famæ avidi, egentes propriæ, alienæ impatientes, tantòque promptiores ad detrahendum aliis, quantò minùs habent quod detrahatur sibi. Revincirentur eruditi Spartaci qui Apollinaria inter atria fervile bellum agitantes, sordes in Elegantiarum sedem, furias in Musarum Chorum, flagitia in Virtutum ædes, &, quod dedecora omnia complectitur, seipsos in Litterarum consortia inferunt. Comprimerentur ferocia hæc Ingenia, quæ, ne dicantur sentire ut vulgus, malunt desipere secum eruditè, quàm cum imperitis sapere; quæ quod ab aliis superbè deliratum est, obtrudunt illud quasi excogitatum à se fortiter; atque sæpè ad latrocinii dedecus impietatis crimen adjiciunt. Exularent illi corruptores Litterarum operosè improbi, nefariè ingeniosi, inverecundi animo & sermone, quorum halitu pestifero afflati flores marcescunt in Musarum hortis; contactæ manu Lauri decidunt ex Artium capite; venenis imbuti fœdantur mores Civium; & aspectu ipso territa omnis Honestas effugit.

Nolite verò admirari, AUDITORES, quod ad spargendam amœnitatem inter homines deductæ Litteræ, fœditatem in se recipiant. Cùm enim suâ naturâ mites sint & faciles, demittunt se spontè ad omnem conditionem &

& pro voluntate hominum circumagi se patiuntur. Hinc cum obviæ sint multitudini, in quâ mali plures sunt quàm boni, fieri non potest ut benè ab aliquibus, quin à plurimis pessimè usurpentur.

Neque existimate labem hanc recens invectam in Litteras; inducta ferè statim est atque ipsæ revocatæ sunt. Vix enim eruditi Viri Artium Ædes referare cœperant, cum in illas impetus factus est pessimorum ab omni conditione Hominum; hi perruptis undequaque portis & occupato Templo, Phœbeum ignem, Promethei novi, suffurati sunt; fociatâ deindè cupiditatum flammâ focum sibi luridum constituere, cujus & funestâ luce inficeretur aurora Litterarum, & tetrâ fuligine Virtutum claritas obscuraretur.

Primi omnium & quasi Duces fuere, homines maledici duo & malevoli, alter (1) *Politica*, alter (2) *Satyrice* Artis Tractator, audacter dicax, inverecundè facetus, eruditè nequam; & in publicam calamitatem nimium felix. Ille se dictitans Præceptorem Principum; hic se Regum terrorem esse gloriatus. Alter fallendi arte artem regnandi complexus, atque Imperantibus vertens ad gloriam quidquid Populis venit ad infortunium; alter diceriis in Regum ac Pontificum famam ludere ausus, Majestatem ipsam suæ subdens maledicentiæ; utque Principes à Populis, sic à Principibus tributa repetens. Ambo in Italiâ nati, quasi ut undè primam lucem receperant,

(1) Nic. Machiavelles. (2) Petr. Aretinus.

primam quoque labem reciperent renascentes Litteræ.

Hos Sacræ & Regiæ Majestatis hostes duos, Divinæ (3) impugnator secutus est è Germaniâ cum ingenti agmine furiosorum Dux furens & compositus, audax & timidus, pugnans & decipiens, pietatis simulator impius; Evangelium ad fallacias, gladium ad terrorem utrâque manu circumferens; Sacrorum Minister idem & Everfor, Religionis Doctor & Tranfuga.

Tene, ô Gallia, ita fœcundam in tua damna fuisse, ut Parentem te haberet, qui prædam te, magnâ tui parte, habuit tandiù, Sectæ alterius diversè sentientis, æquè delirantis, immaniùs debacchantis Author (4) efferatus ex amentia, projectus ad nefas, effusus in furores, Regni pestis ac Religionis; Magister Discipuli (5) non minùs furentis, magis eruditi, magis flagitiosi, tantòque aptioris ad suadendam nequitiam, quantò ad exornandam sagacioris.

Dei non solùm imperantis Leges rescindere, sed existentis etiam fidem delere conati sunt, Dei atque hominum Hostes homines duo; alter (6) Versuum lasciviâ, Cantilenarum proterviâ, sententiarum & morum pravitate Lucretianam impietatem æmulatus, molles animos pertentans illecebrâ voluptatis, atque impunitatis spe alliciens ad nefas; alter (7) concionum audaciâ, præstygiarum fallaciâ, ipso Sectariorum duodecim, quos & Apostolos

(3) Lutherus. (4) Calvinus. (5) Theod. Beza. (6) Theophilus.

(7) Vaninus.

vocabat , numero , Christum ejurando imitatus ; & impietatem diffundere conatus eâdem ratione quâ Religio stabilita est. Ambo vocati ad pœnam, alter ferendam in vinculis , quæ nec satis continuêre effrænem ejus nequitia spiritum ; alter subeundam inter flammâs , sed quibus nec satis piabantur incendia quæ passim excitaverat.

Neque porrò erumpentes ex illius rogo favillæ prohibuere quominus ex Hollandiæ paludibus emergeret Sophista (8) impius, Patriâ Batavus, Judæus ortu, Judaicæ Defertor, Christianæ Impugnator, nullius Assertor, nullius Cultor Religionis, Ordinator portentosi Systematis quod ipsa exhorruit , quæ apud omnes exhorretur , Judæorum Synagoga.

Hi sunt, AUDITORES , qui revocatas Musas, & nondum discussâ omni Templorum suorum caligine, errantes adhuc atque ancipites in suas partes traxere, ipsarum suavitatem asperavere improbitate, ipsarum decus fœdare sordibus, ipsarum Sanctitatem sustulere nequitia ; ut cum sortem facere Hominibus meliorem Litteræ inciperent, inciperet ipsa Litterarum fors apud homines esse pessima.

Successere pestes aliæ ; invasit illas cupido lucri , & in tabernam conversâ Musarum Æde , Elegantias ac fœditates turpissimo mercatu vendidit ; arripuit illas Invidia , & amarissimo felle suavissima ipsarum consortia infecit ; deflexit illas ad se Amor nefarius , & Æstibus phœbeis cupidineos ignes subjecit ; implicuit illas mendaciis

(8) Spinosa.

fallacia, & Innocentiæ tuendæ natas servire coegit Calumniæ; deduxit illas in Aulam maledicentia, & ad Virtutis subsidium inventas ad ejus perniciem adhibuit; Cupiditas multa traduxit illas in cœtus Civium, & repurgandis moribus idoneas iisdem corrumpendis allaborare jussit; ut Musas habuerimus diù non jam Honestatis Magistras, sed Ministras turpitudinis; non Virtutum Socias, sed Hortatrices flagitiorum; non Virgines exultantes cum decentiâ, aut Matronas cum dignitate imperantes, sed lascivientes temerè Puellas, aut projectas nefariè Meretrices.

Neque suam pravitatem solùm affinxêre Litteris ipsarum Cultores improbi, sed etiam pravitati alienæ subdi-
dêre. Vetus jam propè est querela Expostulantium Litteras, & Accusantium, quasi à pristino sapore, & antiquâ severitate degeneraverint. Quod ego cùm neque affirmare de-
beam, neque negare possim, videant Rei Litterariæ Censores & Proceres, an timeri saltem non debeatur. Verùm si qua labes in Litteras, si per illas multa irrepsit in mores, & in Patriam; est hoc illarum infortunium, AUDITORES, crimen illarum non est.

Accusentur illi captatores famæ indebitæ apud ineptos aut malignos Lectores; qui minùs solliciti utrùm bona & benè, quàm utrùm jucunda & citò scribant, in chartâ exiguâ ingentem ineptiarum quas habent faciles, & calumniarum quæ sunt quæstuosæ segetem colligunt; quâ sparsâ temerè, facilè exortâ, brevi collectâ, furtim de-

latâ, clanculûm traditâ, nefariè venditâ, emptâ stolidè vel improbè; laudem & vitam mercantur, neutrà digni, & utrâque pessimi. Hi sunt, AUDITORES, qui innatum Litteris nitorem, suæ & alienæ maledicentiæ consortio inficiunt.

Accusentur illi Virtutum ac Litterarum Proditores, qui ut pluribus se approbent, quod in quâvis conditione improbis hominibus placet, arripiunt avidè, meditantur pravè, scitè delineant, eleganter pingunt, elaborant industriè, exhibent insidiosè, fraudulenter propinant; illud autem his vestitum illecebris quæ oculos & intuitum morrentur, his medicatum condimentis quæ salivam & gustum provocent, his delibutum succis qui animos & ingenia pervadant, his refertum Lautitiis verborum ac sententiarum quæ pravitatem suam testentur, alienam accendant, omnem complectantur. Hi sunt, AUDITORES, qui Musas ortu & cultu verecundas, conductitio & meretricio sub vestitu circumvehunt, & locant improbitati ad famulatum.

Accusentur hi peregrinorum rituum ac morum Laudatores, qui plagas per varias errando, non, ut Athenienses, Gentis gloriam circumferunt; non, ut Romani, quod in unaquâque Regione optimum est assumunt; sed quod in aliis Audacia molitur contrà Leges, quod in aliis Licentia effundit contrà Virtutes, quod in aliis Impietas excogitat contrà Religionem; quod omnis in singulis Regionibus pravitas parturit contrà Societatis decus aut

bonum , illud reduces in Patriâ , declamant in Theatris ,
 evolvunt in Scriptis , edocent in Colloquiis , in Exemplis
 suis exhibent ; ut dum in Europâ Gentes propè omnes cul-
 tûs venuſtatem , ſuavitatem Commercii , nitorem Sermonis ,
 morum candorem à Gallis mutuuntur , ipſi ab aliis Gentibus
 ferocitatem Ingenii , perfidiam animi , criminum fœdita-
 tem , nequitiaẽ cujuſlibet damna aſportent in Galliam ;
 atque undè exceſſerant vacui Virtutibus quæ Cives decent ,
 huc non revertantur niſi onerati vitiis quorum commu-
 nione Cives perdant. Hi ſunt , AUDITORES , qui Artes
 in Galliâ natas afflant peregrinâ tabe & adulterant.

Accuſentur illi rerum à ſe alienarum Tractatores impe-
 riti & audaces , qui ſtatim atque locum habent in Litterato
 Imperio , juſ propè omne in Civili ſibi vendicant ;
 qui è ſupernâ Domûs contignatione , ubi inter Fortunæ
 procellas ac ſiderum deliquia hoſpitari coguntur nonnum-
 quam , quaſi ab arce Apollinari deſpectant mortalia ; Reg-
 nantûm conſilia , jura Gentium , Bellorum eventus ,
 Fœderum Leges , aliaque id genus trutinant pro ſuo arbi-
 trio ; & qui rem domeſticam vix habent quam regant ,
 qui ſi habeant aliquam regere vix poſſint , ordinant Urbes
 & Imperia , ſibiſque Regnum in ipſo Regno conſtituunt.
 Hi ſunt , AUDITORES , qui Litteras noxias æquè ac de-
 ridendas propinant.

Accuſentur Adulatores putidi , Detractores maledici ,
 Interpretes perfidi , Editores avidi , Authores flagitioſi ,
 qui apud Adoleſcentes Nobiles inertiam & luxum , ſu-

perbiam & fastum, errores & cupiditates nugis nocentibus, amatoriiis Versibus, cupidineis Cantilenis & Fabelis prædicant, exornant, & foveant. Hi sunt, AUDITORES, quos Patria & Litteræ Corruptores suos vocant.

Gratiam verò neque omnem sine reprehensione, neque omnes sine discrimine impetrent *Amatores* illi, genus anceps in Re Litterariâ, singula definiens, nec satis definitum; qui se Artibus non Cultores, sed *Æstimatores* inferunt; jus Civitatis non habent in Parnasso, sed in illo exercent jus Arbitrii; Comitia Litterata non ingrediuntur, sed regunt; ex nullis operibus suis nomen obtinent, sed nomen & fatum ponunt alienis. Laudentur sanè illorum plurimi, qui patrocinio suo Litteratos dum illustrent, suâ quoquè probitate ad Virtutis cultum, ad honorem Patriæ, ad honestatis decus promovendum illos incitant. Sed accusentur, si qui inter illos sunt, qui suâ in Litterarum Cultores autoritate abusi, inducunt ipsos ad celebrandos cupiditatum triumphos, ad spargenda passim vitiorum venena; ad nequitiam quamlibet quovis operum genere prædicandam. Laudentur *Fœminæ* amantes levium Disciplinarum quas & propter acumen ingenii celerius aliquandò attingere, & propter amœnitatem ipsam argutiarum exornare possunt elegantius interdum quàm Viri. Sed accusentur levitatis inductæ in severiora studia, si quæ sunt illarum, quæ gravissimas quæstiones, veluti nugatorias, oscitanter & fastidiosè ventilant; quæ fusum & circinum alternâ manu tractantes, lanam trahunt

ac metiuntur terram; Philosophica opera reponunt inter miniarias pixides, & novorum systematum partes circum injecto vittarum versicolorum nexu confociant. Laudentur opulenti Patroni qui Artes nonnumquam errantes & egenas colligunt hospitio, ornant suppellectili, & opere utili adjuvant. Sed accusentur, si qui sunt ex illis, homines auro tumentes & fastu, qui venalia cum habeant propè omnia, vectigalem quoque sibi esse Parnassum volunt, Authores vocant ad mensam & comitatum, ut sibi adsint ad laudes & obsequia; recantari sibi amant fallacias dulces, & suavissima vulnera jugulo pingui recipiunt. Hi sunt, AUDITORES, qui Litteras Honestati, Gravitati, Veritati natas, nequitiae, levitati, ac mendacio subjiciunt. Nunc verò indicandi saltem hi, qui non pravi tantum, nec solum pravè, sed ad ipsam pravitatem abutuntur Litteris.

Ità-ne verò projectæ ad nefas animæ Homines aliquos existere, ut modò ingeniosi habeantur, flagitiosi esse non timeant, imò etiam, ut ingeniosi ament esse ad flagitium, atque illud quâvis Arte vel præceptione, utrâque insigniter nefariâ; cuivis ætati vel conditioni, utrique infelicitè credulæ; quovis loco & tempore, utroque scelestè arrepto, propinare non erubescant & obtrudere. Scio minimè malis, imò & maximè probis Hominibus, prava posse inter scribendum excidere; sive quod per amœna errante liberiùs ingenio delabuntur in vetita nolentes ac nescii, ut apis exultans inter rosaria insistit aliquandò venenato Flori;
sive

sivè quòd inuſtam vocibus aliquot improbitatem ignorant Semotæ à Commercio cupiditatum Animæ, ut olor ignotum alveum ingreſſus lutum colligit ex undis aliorum Hoſpitem fœditate ſordidatis; ſivè deniquè quod Imaginem vitiorum vividam dum effingunt ad horrorem, calamum alioqui purum eorum ſordibus inquinant, ut Pictor immerſo altiùs peniculo educit venenum pingue, & ſuas ejus livore Imagines inficit.

At neque tales ſunt, neque tales haberi cupiunt, Scriptores dicam? An Sicarii venefici; qui tabem eductam ex ſeipſis in alienam perniciem elaborant, haud aliter ac monſtra illa quæ in telâ venenatâ & penſili ad inſidias & ſtragem excubant; qui tela involvunt blanditiis lethalibus, &, veluti ſerpentes, è medio Florum infigunt vulnera; qui ſuccos Litterarum ſalubres, haud ſecùs ac apum mella Corruptores fuci, vertunt in venena.

Cenſoris partes agere me nec decet, nec juvat; at quod Civem, & apud Cives optimos dicentem decere exiſtimo, fas mihi ſit ingemiſcere, meoque ac veſtro dolori juſto indulgere, AUDITORES. Ad quid enim niſi ad pravitatem inducendam, ex omni Orbis plagâ deferuntur tam ſæpè, non ſudata novem Muſis, ſed Furiis omnibus per nefas, & ad nefas excogitata opera, quæ videndo palleftat pietas, evolvendo erubeſcat pudor, tractando innocentia ſordeat.

Ad quid niſi ad pravitatem ſuadendam, tenues illæ & molliter ſpirantes nugæ, quibus magna Litteraturæ par

subacta indulget, in quibus miniata Improbilas, ac cerussata Nequitia, inter ancipites lucis & umbrarum pugnas, offert se & negat, propinat se & subducit, cognosci cupit, videri timet; aperta dissimulanter, quasi latenter obvia, involuta ut inquiratur, conspicua ut arripiatur, pectus transfigit, nec cruentat pellem; & animum exultantem inter sua vulnera perfidè blandiendo enecat?

Ad quid nisi ad pravitatem illustrandam, dispuncta tot anecdoticis micantibus, expressa tot imaginibus lepidis, imperata tot exemplis ingentibus, mollities illa & suavis clades Romanensium Heroum, floreis nexibus religari patientium Virtutes masculas, Lauros Myrtho, enses peditum, Cassidem galero, Loricam pharetrâ, bellicosa tela pastoritiâ cuspide mutantium; errantium inter jocos, dormitantium inter lusus, evigilantium inter vincula, nec nisi ad cupidineas clades aut Victorias Certantium?

Ad quid nisi ad pravitatem circumferendam, excerpta ex amplis voluminibus, redacta in libellos scitè compactos, minutos mole, & usu faciles compendia hæc improbitatis eruditæ, impiæ, & maledicæ; quæ quasi diffusa nimium in Authore suo minùs noceret, ità insidiosè collecta fuisse dicitur, ut in his Libellis nulla suo scelere pagina careat, & in scelere uno tota sit improbitas.

Ad quid nisi ad pravitatem disseminandam scribunt renebricosæ illæ voluptatum, libidinum, vitiorum omnium Interpretes Furia, quæ averſæ à Cœlo quod lacel-

sunt , propiores Inferis quibus debentur , ab illis educunt ignes quibus armatae non emergunt nisi disruptâ tellure , cum tremore Urbium , & ad ingentem Rei totius Litteratae , Civilis , & Christianae ruinam.

Hic verò si quis fortè me arguat , AUDITORES , non servati modi quem ipsae praescribunt & amant Litterae , expendat ille secum coram quibus & contra quos verba hinc faciam. Nempè coram Illustrissimis Ecclesiae Principibus , quibus amor Litterarum magnus , sed major Virtutum est , & qui has impugnari Scriptorum lasciviâ & in-
verecundiâ tantò acrius dolent , quantò has ipsi pretiosius exornant dignitate suâ , suadent eloquentiâ , foveant vigilantiam , Studiorumque & Morum Sanctitate prom-
vent ; coram sanis & probis Aestimatores Rei Litterariae , qui Artes cum illustrent suo consortio , agrè patiuntur alieno illas vilescere. Contra perditos verò quibus non potest inferri tantum injuriæ , quantum Litteris ipsi , & per illas legibus , Virtutibus , Religioni & Patriae inferunt.

Suæ sunt inter Cives contra Prædones , contra Veneficos , contra Sontes , qui vel unum scelus admiserint , decretæ poenæ ; cur non reclamare saltem liceat contra Scriptores nequissimos ; qui , quod Hostes non agunt , fontes publicos inficiunt venenis ; qui , quod Sicarii nequeunt , innocentiam , vitæ partem optimam , adimunt ; qui deniquè , quod nemo nocentum molitur , illud suscipiunt , ut commune inter Amicos , ut venale inter Cives , ut perenne apud Posteris crimen faciant.

Erit qui à Scriptoribus exteris sive antiquis sive recentibus edita opera in Patrium Sermonem transferre amet ; & quandam sibi ex alienâ ubertate copiam facere : videant Censores , an linguarum oppositarum Ingenia ità composuerit inter se , ut Author in Imitatore habeatur , aut , quod summum est , ut pro Authore ipso Imitator haberi possit. Ego industriam Hominis laudabo , si per illum fiat opum accessio in Re Litterariâ , absque Civilis aut Christianæ rei periculo. At si audiam hunc in his quæ innoxia sunt , ità errasse negligenter ; his quæ damnosa esse possunt , ità operosè incubuisse , ut Authorem , ubi bonus est , non attingat , exsuperet ubi malus est. Quæram an aliquo inter Cives loco haberi honestè possit , qui impunè non potest , tantò pejor propriâ nequitia , quantò melior Interpres alienæ.

Erit qui Litterarum sciens & in illis versatus scribat contrà ipsas eloquenter & vividè ; videant Censores an sententiam suam , quam ingeniosè & eruditè , tam certò ac verè astruat. Ego consilium non improbem , imò spontè amplectar Viri , si modò cum Litteris crîmen amandaverit à Societate ; neque ignorantia ac vitiorum duplici fœditate inquinari hanc patiatur. At si conditionis suæ pertæsus , aut impatiens alienæ , minùs indulgens aliis , nec satis amans sui , sublatam ex Hominibus inæqualitatem velit , quam ipse induxit inter Homines Deus ; si disruptâ imperiorum & obsequiorum Lege , plebem ascendere , descendere procures , imos & summos promiscuè habitare voluerit , & suâ singulos , id est , nullâ Lege vivere ; quæram

an aliquo inter Cives loco habendus sit, qui Civem quemque ex loco suo dimovet.

Erunt qui Litteras, qui Fabellas, qui alia ejusmodi Opera inania æquè & damnosa, ab Asiâ, ab Africâ, ab Indiis, ab omni Mundi existentis aut fictitii plagâ, in morum corruptelam, in damnum Societatis, in ipsius Patriæ detrimentum emittant. Dicant Censores an sermo nitorem Patrium, Urbanitatemque Gallicam, & non potius audaciam aut mollitiem peregrinam referat. Ego audito quod de illis memoratur quæram an aliquo loco recenseri debeant inter Christianos, qui se non esse & profitentur ipso titulo, & in scriptis nimium probare dicuntur.

Erunt qui aciem Ingeniî, totamque Studiorum rationem in id convertant unicè, ut omnem pravitatem omni arte effundant; qui Litterarum Tempia vertant in Officinas criminum; qui proposito quasi improbitatis certamine luctentur pro vendicandâ sibi insignioris nequitix palmâ; quæram an illi inter Cives reponendi videantur, & non potius inter Sicarios qui aperto furore Civium vitam impetunt.

Erunt qui subigendi styli, ac perpoliendi sermonis periti, Artem suam in hoc adhibeant, ut calidè dissimulata improbitas serpat in vulgus honesto sub nomine, & sine offensione oculorum subeat animos cum ruinâ, verecundi Doctores turpitudinis, mali ad crimen, nec sine pravitate boni; quæram an illi habendi inter Cives judicentur, &

non potiùs inter venenorum Artifices qui medicata exitia incautis propinant.

Erunt qui Arcana sanctæ Religionis , Divinæ Legis monumenta , aliaque id genus altiora Hominibus inquirent temerè , æstiment pravè , nefariè abjiciant. Quæram quo loco haberi debeant inter veri Defensores , qui dubitant de omnibus ; & hoc unum certum faciunt , quod & parùm Philosophi , & minimè Christiani sint.

Abstineo pluribus , AUDITORES , ne si Litterarum Corruptores omnes insequatur Oratio , infinita ; si designet aliquos , injuriosa ; si singulos recenseat , minùs honesta sit. At vos etiam à lædendis moribus , à violandâ Societate , à Virtute laceßendâ abstinete tandem , quicumque Scriptores estis , invitis Litteris nefarii , & à me invito delineati. Audite Artes , & Patriam , & Virtutes ; orantes ut consulatis vobis deniquè , & parcatis sibi. Inclamant Litteræ , vestra exornavimus Ingenia cultu Elegantiarum , an ut civilia vitiorum pravitate inficeretis ? Liberales sumus & ingenuæ , nocentes ne facite & invidiosas. Inclamat Patria , errantes ego Artes prima collegi hospitio , an ut pravo illarum usu Civium meorum confortia fœdarentur. Benefica propter vos in illas fui , noxias ne mihi facite & exitiosas. Inclamant Virtutes ; revocatæ sunt è tenebris Litteræ , an ut ipsâ ignorantia nocte pejor nobis claritas affulgeret ! Sanctum erat & gloriosum apud Paganos veteres Litterati nomen , an impium sit aut inhonestum apud Christianos.

Vos verò , Litterarum Cultores , moveant tam justæ ,
 tam graves querelæ. Ne vestræ , ne alienæ , ne ulli om-
 ninò pravitati subjicite illas , quæ si optimè adhibeantur ,
 ornabunt Mores , ditabunt Urbes , illustrabunt Imperium ;
 Vos ipsos Cives optimos , atque his qui Cœtum hunc
 præsentia exornant suâ simillimos efficient.

D I X I

 A P P R O B A T I O .

ILLUSTRISSIMI Galliarum Cancellarii jussu , Orationem
 manu scriptam perlegi , cui titulus : *Quo loco inter Cives*
Vir Litteratus habendus sit. Typisque dignissimam judicavi. Pari-
 sis die quartâ mensis Martii , 1756.

J A U L T.

Vos ipsi Civis optimos, adque hic qui Curiam hunc
coram hunc, dicuntur Uides, illis, et in hunc
tunc per hunc, hunc illis, per hunc ad hunc
tam graves per hunc, hunc illis, ne illis
Vos ipsi, hunc illis, hunc illis, hunc illis

D I T

A P P R O B A T I O

hunc illis, hunc illis, hunc illis, hunc illis
hunc illis, hunc illis, hunc illis, hunc illis
hunc illis, hunc illis, hunc illis, hunc illis
hunc illis, hunc illis, hunc illis, hunc illis

J A U L

